

„ Թիւնը . անկէ ինկաւ Մկոռի գե-
 „ ղին վրայ կոտորեցաւ , ու ամբողջ
 „ գեղը իր տակը առաւ 1500 բնա-
 „ կիչով . աս գեղին քովերն ալ 600
 „ վրանաւոր քիւրտ հովիւներ կը-
 „ բնակէին , անոնք ալ կորսուեցան :
 „ Իսկ լեռան պատառուածքէն գար-
 „ շահոտ ծուխ մը ելաւ կրակախառն ,
 „ որ բոլոր շրջակայքը այրեց ու աւ-
 „ րըշտըկեց : Եւ խիջլեան գեղին կէ-
 „ սը գետին անցաւ , անոր քովն ալ
 „ ուրիշ գեղ մը տակն ու վրայ եղաւ
 „ ու կրակով այրեցաւ մրկեցաւ ,
 „ Ուրիշ մըն ալ ասանկ կը պատմէ նոյն
 „ դիպուածը . “ Սասիս լեռնէն ելաւ
 „ կրակ ու սև ծուխ . Սասիսը վեր
 „ կընետուէր սրբոյն : Յակոբայ վան-
 „ քովը ու մէջի միաբաններով . և
 „ բոլորը Մկոռի գեղին վրայ ինկաւ ,
 „ ու երկու կոտորեցաւ . ետքը վերէն
 „ դարձեալ կոտորեցան սառնամա-
 „ նիքը , ու քարով կրակով խառնած
 „ իջան գեղին վրայ , ու 4500 հոգի
 „ կորսնցուց . ասոնցմէ զատ 600
 „ քիւրտ հովիւներ 2000 ոչխարով
 „ կորսուեցան . միայն երկու հոգի
 „ Սկրտիչ ու Թադէոս անուանով կէս
 „ այրած հազիւ կըցան կրակէն փախ-
 „ չիլ : Գարձեալ յուլիսի 14ին գետ
 „ նաշարժ եղաւ առաւօտը կանուխ ,
 „ ու Երեւանայ գաւառին մէջ Սիւր-
 „ մէլի գեղը բոլորովին փլաւ ,
 „ Ուրիշ մըն ալ աս պարագաներով կը
 „ պատմէ . “ Սեծ շարժ եղաւ , կըսէ .
 „ Սասիսին հիւսիսային գին հիմուն-
 „ քէն կոտորեցաւ , Մկոռի մեծ գեղը
 „ կլլեց , Օինճիլլի գեղը աւեր դար-
 „ ձուց , Եւրուրայ գաւառին մէջ
 „ Երասիս գետը իրեք օր ցամքեցաւ ,
 „ Պայազիտի մէջ երկու բերդ կոր-
 „ ծանեցան , Սակու քաղքին քով
 „ Ժայռ մը իր տեղէն փրթաւ ու եօ-
 „ Թը տուն ճմլեց : Եւ ամանապէս յու-
 „ լիսի 12ին Սիւրմէլի գաւառին մէջ
 „ ու Թը գեղ ալ շարժէն կործանե-
 „ ցան ,
 „ Եւ է ահա հայաստանի վերջի հը-
 „ րաբուխին հարուածները , որ Եւրո-

պայի լրագիրներն ալ գրեթէ նոյնպէս
 կը պատմեն քիչ տարբերութիւն : Սեզի
 այսչափ տեղեկուի տուող անձինքնե-
 թուն չնորհակալ ըլլալէն ետքը , կը-
 փափաքինք նոր տեղեկուի մըն ալ ու-
 նենալ Սասիսին պատուած տեղին
 հիմակուան վիճակին վրայ , թէ վիհ
 բացուած կամ բաժակ ձեւացած է .
 ինչուան հիմա դեռ ծուխ կամ գողոշի
 կը հանէ . վրան կրակի նշան կամ լոյս
 կը տեսնուի . բերնէն վազած լաւան
 որչափ հեռու տարածուած է . լա-
 ւային տեսակը որն է . քանի բերան
 ունեցեր է վառած ատենը . կրակին
 հետ փոշի կամ աւազ ալ ելէր է , և
 ասոր նման մանր տեղեկութիւններ
 որ ուսումնականաց առջին շատ մեծ
 բան կը սեպուին :

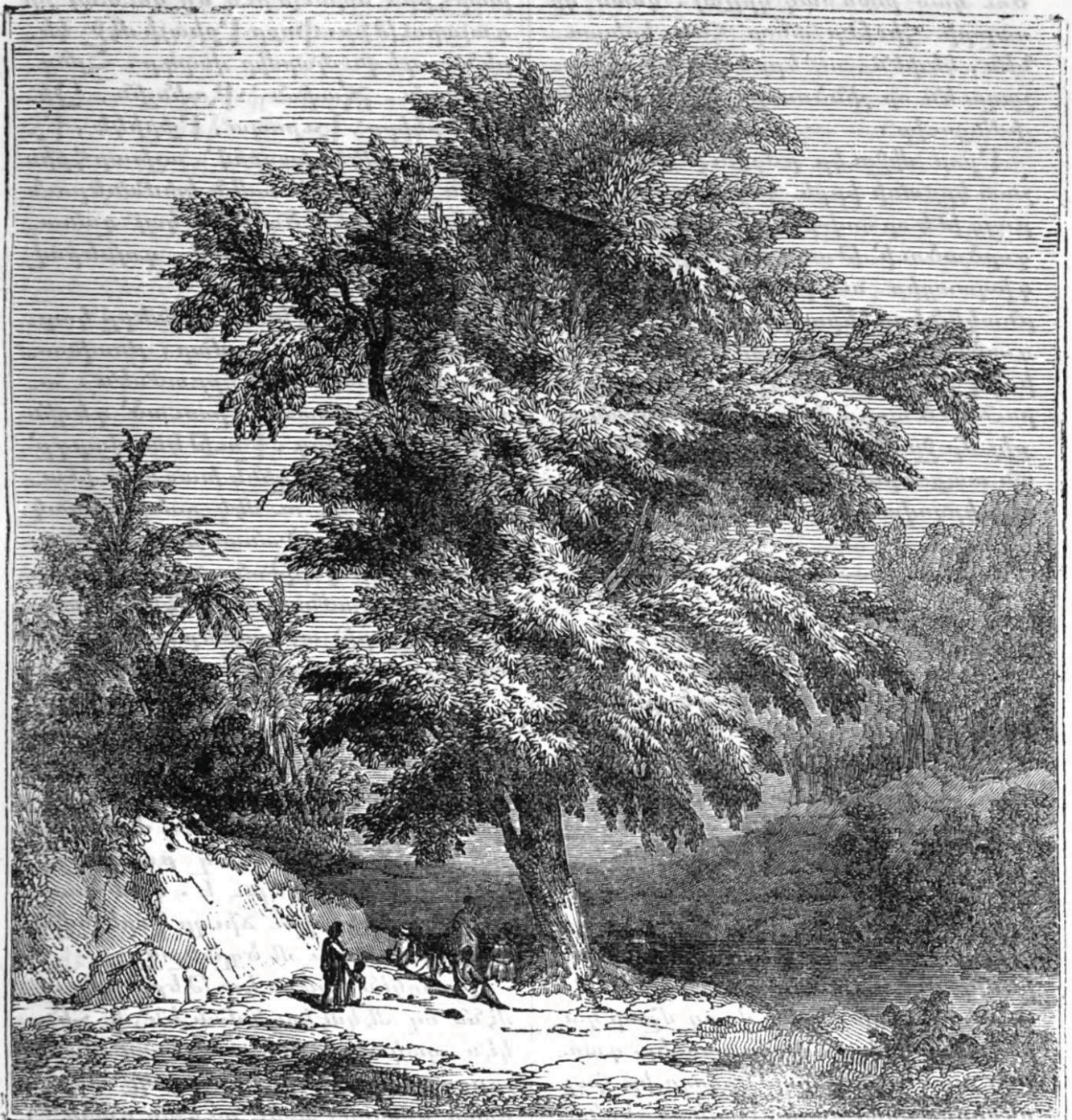
ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Հնդկ արմաւ :

Հնդկ արմաւը՝ արեւելեան հընդ-
 կաստանի , Եւրոպայի , երջանիկ Ե-
 րաբիայի ու Եգիպտոսի մէջ կը բուս-
 նի , և շատ անուանի է իր մնոտ պըտ-
 ղին համար :

Եւրո ծառը խիստ բարձր կը լլայ ,
 ճիւղերն ալ խիտ ու տարածուած :
 Եւրոյի բաց կարմիր կամ մուգ գե-
 ղին է , և ճիւղերուն վերի ծայրէն
 կուզ կուզ կը կախուի դէպ 'ի վար :
 Պտուղը հաստ պատիճ ունի՝ չորս
 հինգ բլթաչափ երկայնութեամբ ու
 մուգ կարմիր գունով , մէջն ալ բոլո-
 րովին մնոտ է , և հունտերը աս մսին
 մէջ կեցած են : Սառնականու-
 թեան մէջ գործածուածը աս պըտ-
 ղին միսը կամ միջուկն է , որ սովորա-
 բար քիչ մը կեփեն առաջուց որ չը-
 թթուի . անով գոյնն ալ մուգ կարմիր

1 ՏՃ . Թամար Կինփի , որ բուլ է հնդկաստանի
 արմաւ . Կինփ Խոսթաւ . եւրոպացիք ալ նոյն բառը
 կը գործածեն . իտ . Tamarindo , լատ . Tamarin-
 dus indiae .

Հնդիկ արմատ :

կըզարնէ , աւելի կըթանձրանայ , գինիի հոտ մը կառնէ , ու թթուաշ համ մը կուսնայ : Հնդիկ արմատին անուշութիւնը իրեն բնական է , հապա շատ տեղ միջուկը ժողովելու ու կոխելու ատեն՝ կարգ մը անկէ կը դնեն , և կարգ մը շաքար . ասով աւելի կանուշնայ : Այս որովհետեւ աս պըտղին միջուկը սովորաբար պղնձէ ա-

մաններու մէջ կեփեն կըսպտորատեն , ու երկար ատեն անոնց մէջ կը պահեն , երբեմն պղնձին ժանգը կըզարնէ . աս բանս փորձելու համար , թէ որ փայլուն ու մաքուր երկաթէ թիթեղ մը առնես՝ մէջը խոթես , պղնձին ժանգը մէկէն անոր վրայ կը ժողվի :

Հնդիկ արմատը շատ անգամ չին-

ծու կամ խառնակ կրլայ . վասն զի սալորի հիւթը անոր հետ կրխառնեն , կեփեն , ու երբեմն անանկ կըշաղուեն որ շինծու ըլլալը ամենեին չիմացուիր :

Եւոր միջուկը բժշկութեան մէջ շատ կըբանի իբրեւ զովացուցիչ գեղ . բայց թէ որ սովորական չափէն աւելի գործածուի՝ թուլցնող կըլլայ : Եւ գիպտացիք ու Բարեյուսոյ գլխոյն բնակիչները կերակրեղէնի մէջ ալ կըգործածեն աս պտուղը համեմի տեղ . իսկ Բիւրիկէի ներսերը ճամբորդներուն մեծ պաշարն է ասիկայ . վասն զի քիչ մը ջրով կըհարեն ու կըխմեն , և ան տաք երկիրներուն մէջ խիստ աղէկ կըզովանան :

II արդ :

II ԱՐԴԸ իր հոտին և տեսքին ազնուութեանը համար՝ հին ատենէն՝ ի վեր ծաղկանց թագաւոր ըսուած է , և թագաւորական անուանը հետ կարծես թէ պատիւն ալ առած է ամէն տեղ : Եւ մէնուն զուարճութեան պատճառ մը ըլլալուն համար , ամէն երկրի մէջ ալ վարդը կըբուսնի . բայց թէ որ մէկը ուզէ վարդին բուն հայրենիք մը տալ , պէտք է փնտռէ թէ ո՛ր կըբուսնի անանկ վարդ մը որ կարենայ վարդերու վարդ ըսուիլ . դառնայ ուրեմն մեր ընթերցողը իր հայրենիքին վրայ նայի , Կովկաս լեռներուն քով կըգտնէ ան վարդը որ հարիւր կտոր ծիրանիով պատած՝ հարիւրաթերթ կըսուի , և քան զամէն վարդ յարգի է : Հայաստանի ու պարսկաստանի սահմաններուն մէջ ծառի պէս կըբարձրանայ շատ աղուոր ճերմակ վարդ՝ քիչ մը դեղնագոյն տերեւներով : Եւորեստանի աւերակներուն մէջ Բամասկոսի գեղեցիկ վարդը կարծես թէ դեռ ան հինցած աշ-

խարհքին նորութիւն մը կուտայ իր դալարութեամբ : Փոքր Եսիայի մէջ կերենայ դեղնակարմիր վարդը . հընդհաստան , Ղափոն , Բոյինչին , Չինու երկիրը , Եւրոպա , Բիւրիկէ , Եւմերիկա , մէկ խօսքով՝ աշխարհքիս ամէն կողմերը և ամէն կլիմաներուն մէջ աս ազնիւ ծաղիկը կայ զանազան յատկութիւններով , գոյներով ու հոտերով :

II արդին անթիւ տեսակները կարգի մը մտցնելու համար , բնախօսները իրեք մեծ ցեղ կըբաժնեն . առաջին՝ Պարզատերեւ ըսուած՝ դեղին վարդը . երկրորդ , II ութեա վարդը՝ որ կարմրէ ու դեղինէ խառնած թաւիշի՝ նման է , ու մէկ քանի տեսակ ունի . երրորդ , O անազանեալ վարդ , որուն տակը կերթան ամէն վարդեր 12 տեսակ բաժնուած , ամէն մէկ տեսակն ալ ուրիշ տեսակներ , անոնք ալ երրորդական տեսակներ , և այլն :

II Կէպէտ և ամէն երկիր ալ վարդ կըգտնուի , բայց կակուղ ու մշակած գետինը աւելի առաջ կուգայ : II արդը շատցնել կըլլայ կամ հունտով , որ հասունցած ատեննին ժողվելու ցանելու է . կամ ճիւղ բաժնելով , որ աշնան մէջ ընելու է . կամ տաշտաթաղ ընելով ու ճիւղը կտրելով և զգուշութեամբ մեծցնելով :

II Կաղկին հոտաւէտ թերթերը ամէն ալ մէկմէկու նման են , և հինկէն պակաս թերթ ունեցող վարդ չըլլար . հինգ թերթ ունեցողը պարզ՝ վարդ կըսուի , անկէ աւելին բարդ :

II արդին առողջարար ուժը հին ատենէն ճանչցուած է : Իր թերթերուն ջուրը շատ բաղադրութեանց մէջ կըմտնէ , ասանկ ալ իր պտուղը , անուշը , քացախը , և անուշահոտեղը : Եւ եղը հանելը ցքահան գործիքէն՝ զատ՝ դիւրին կերպով մըն ալ կըլլայ . այսինքն վերի դին լայն՝ վարի դին նեղ ու ապիկած՝ հողէ ամանի մը

1 Վալի ֆիւլի :

1 Գափիֆէ :

2 Եւալէնգալ :

3 Գալմեր :

4 Իմպի :

5 Սերէ :